Misna szövegolvasás

2. *Berakhot 1,1*: *halakha és aggada, tórai és rabbinikus törvények*

Biró Tamás

biro.tamas@btk.elte.hu, http://birot.web.elte.hu/

2016. szeptember 19.

Praktikus dolgok *(ismétlés)*

- A kurzus honlapja: http://birot.web.elte.hu/courses/2016-Misna/
  http://birot.web.elte.hu/Misna *(a félév végéig)*
- Sillabusz: http://birot.web.elte.hu/courses/2016-Misna/Misna.pdf
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu , birot@birot.hu
  http://birot.web.elte.hu/, http://www.birot.hu/
- Fogadóóra: hétfő 11.00-12.00 + emailes egyeztetés alapján.
- Elmaradó órák a zsidó ünnepek miatt: okt. 3., okt. 17., okt. 24.

  Pótolni fogjuk ezeket az órákat (később egyeztetjük).

A zsidó történelem dióhéjban zanzásítva

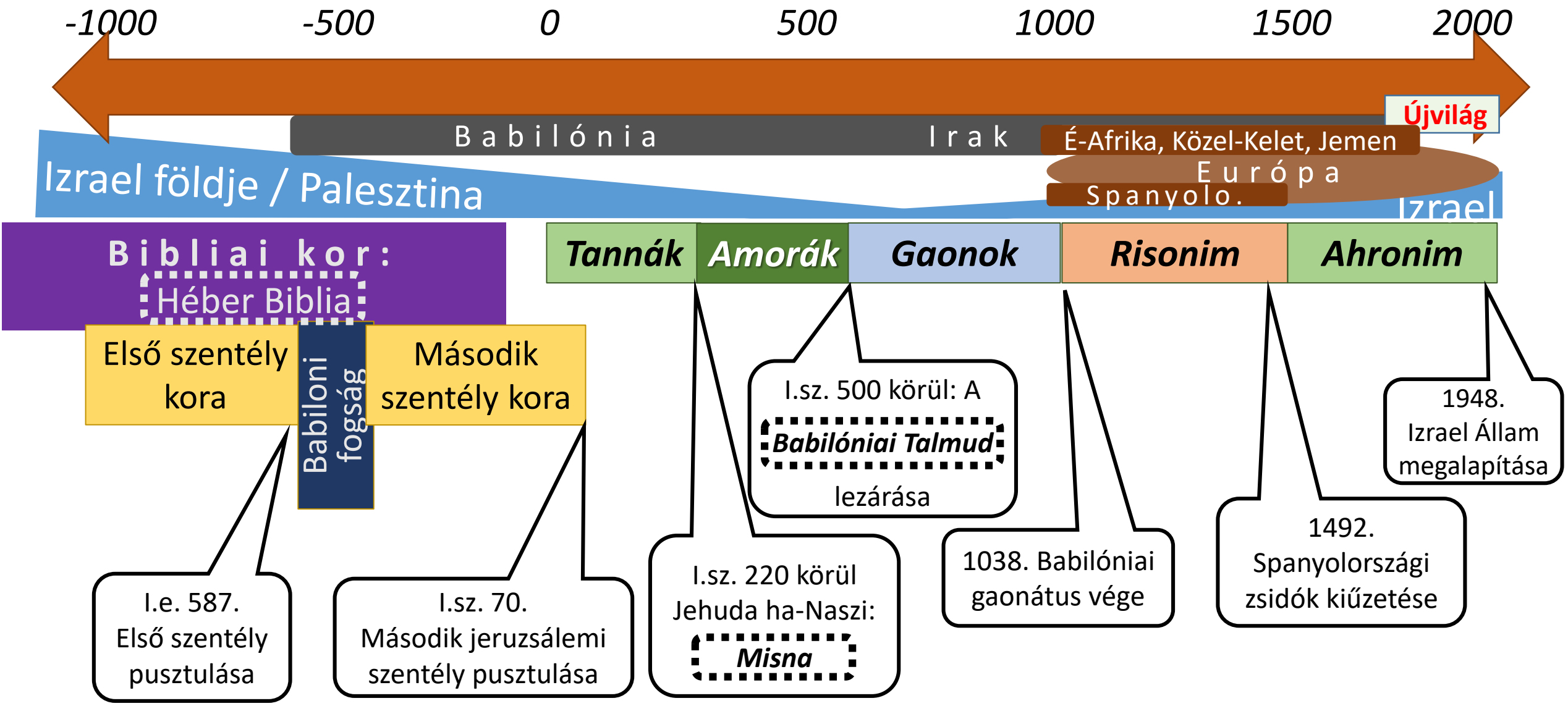

A klasszikus rabbinikus irodalom
térben és *időben* *(ismétlés)*

Sok lépésben fogjuk finomítani

	Palesztina	**Babilónia**
Tannaitikus kor: (kb. 70 – kb. 220)	Misna Toszefta Halakhikus midrásgyűjtemények …	— — —
Amorai kor: (kb. 220 – kb. 500)	Jeruzsálemi Talmud aggadikus midrásgyűjtemények …	Babilóniai Talmud

A klasszikus rabbinikus irodalom
térben és időben *(ismétlés)*

Sok lépésben fogjuk finomítani

	Palesztina	**Babilónia**
Tannaitikus kor: (kb. 70 – kb. 220)	**Misna** Toszefta Halakhikus midrásgyűjtemények …	— — —
Amorai kor: (kb. 220 – kb. 500)	Jeruzsálemi Talmud aggadikus midrásgyűjtemények …	Babilóniai Talmud

A *Misna* szerkezete *(ismétlés)*

- Hat rend (*szeder,* סדר)

1. *Zeraim*	('magvak')	4. *Nezikin*	('károk')
2. *Moed*	('ünnep, idő')	5. *Kodasim*	('szentségek')
3. *Nasim*	('nők')	6. Tohorot	('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta,* מסכת / מסכתא)
- 525 fejezet (*perek,* פרק)
- 4224 misna משנה (kisbetűvel!)

Minden héten kb. 1 fejezetet olvasunk a szövegolvasásokon

<u>Előző héten</u>:

Nezikin rend > *Avot* traktátus > 1. fejezet

<u>Ezen a héten</u>:

Zeraim rend > *Berakhot* traktátus > 1. fejezet

FACTSHEET: *Avot traktátus*

- Rend (*szeder*): *Nezikin* ('Károk'; a Misna 4. rendje)
- Traktátus *(maszekhet):* *Avot* ('Atyák'; a renden belül a 9. traktátus)
- Fejezetek száma: 5 (+1 = *Kinjan Tora*, utólag hozzácsapva)
- Fő téma: etika, egyes rabbik erkölcsi útmutatásai, a „rabbinikus foglalkozás" (tanulás, tanítás, bíráskodás…) módszertana, és elsősorban a rabbinikus <u>értékrend</u>, amelynek középpontjában a Tóra-tanulás van.
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: nincs.
- Érdekesség: egyetlen olyan traktátus, amely kizárólag *aggádikus* jellegű.

Két alapfogalom: *halákha* és *aggáda*

- <u>Halákha</u> (הלכה): a zsidó vallásjog rendszere

  A szó eredete: *h.l.k.* gyök ’menni’ > ’menés’ > ’járandó út’

NB: Ellenzem, hogy fogalmak meghatározását összekeverjük a fogalmat megjelölő szó eredetével.

- <u>Aggáda</u> (אגדה, eredetileg: ’elbeszélés’): „minden más, minden ami nem halakha”
  - Narratívák: (a szó mai jelentése: ’legenda, mítosz’)
    - Bibliai elbeszélések és azok értelmezése
    - Biblia utáni történetek (pl. rabbik élete, a II. Szentély lerombolása)
  - A vallásjogi rendszerbe nem szigorúan illeszkedő erkölcsi tanítások, útmutatások
  - (Hittételek)
  - Folklór: mesék, viccek, példabeszédek, stb. De halákhán kívüli népszokások, babonák is.

Nincs mindig éles határ: szokások fokozatos halakhizálódása…

Avot 1: a hagyomány/szóbeli tan láncolata

„Mózes megkapta a [**szóbeli** (és **írott**)] Tórát a Szinájon, majd továbbadta”

→ Jozsué → „vének” (tanácsa) → próféták

→ Nagy Gyülekezet (*Kneszet ha-Gedola*,

a talmudi hagyomány szerint 120 fős, és a perzsa korszakban létezett volna)

→ Simon ha-Cadik (’az igazságos’, a Nagy Gyülekezet utolsó tagja) → Szokhói Antigonosz

→ párok (*zugot*)

utolsó (ötödik) pár: *Hillél* és *Sammáj*

(Nagy) Szanhedrin: 71 fős „legfelső bíróság”.
Élén *naszi* (’elnök’) és *av bét din* (’bíróság atyja’).

→ *tannák*,

És azon belül a hagyomány szerint Hillél családjából származó *naszik*.

Cél: a rabbinikus Biblia-értelmezés legitimációja a konkurens értelmezésekkel szemben!

Párok (zugot):

kb. i.e. 2-1. század

(makkabeus felkeléstől Heródesig)

- *Joszé b. Joezer* és *Joszé b. Joḥanan*
- *Jehosua b. Peraḥja* és *Nittaj ha-arbeli*
- *Jehuda b. Tabbaj* és *Simon b. Setaḥ*
- *Semaja* és *Avtaljon*
- *Hillél* és *Sammáj*

b. = *ben*, fia a következőnek

A Hillél-dinasztia:

Legalábbis a hagyományos történetírás szerint

naszik („patriarkák”)

- *Hillél* (i.e. kezdete előtti évtizedek; babilóniai)
- *Simon b. Hillél*

Gamliel / Gamaliel

- *I. Rabban Gamliel (b. Simon),* „az idősebb”
- *I. Simon ben Gamliel* (i.sz. 70 előtti évtized)
- *II. Rabban Gamliel (b. Simon),* „a javnei”
- *II. Simon ben Gamliel*
- *Juda ha-Naszi, „a Szent”* (a Misna szerzője)

Utódok 415-ig (*VI. Rabban Gamliel*) *naszik*. Pl. *II. Hillel*.

A *Misna* szerkezete *(ismétlés)*

- Hat rend (*szeder,* סדר)

1. *Zeraim*	('magvak')	4. *Nezikin*	('károk')
2. *Moed*	('ünnep, idő')	5. *Kodasim*	('szentségek')
3. *Nasim*	('nők')	6. Tohorot	('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta,* מסכת / מסכתא)
- 525 fejezet (*perek,* פרק)
- 4224 misna משנה (kisbetűvel!)

Minden héten kb. 1 fejezetet olvasunk a szövegolvasásokon

<u>Előző héten</u>:

Nezikin rend > *Avot* traktátus > 1. fejezet

<u>Ezen a héten</u>:

Zeraim rend > *Berakhot* traktátus > 1. fejezet

FACTSHEET: *Zeraim rend*

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus *(maszekhet):* 11 traktátus

  B^{e}rakhot,

  Pea, D^{e}mai, Kilaim, S^{e}viit, T^{e}rumot,

  Maaszerot, Maaszer seni, Ḥala, Orla, Bikkurim.
- Fejezetek száma: 74 fejezet
- Fő téma: mezőgazdasági törvények. Kivétel: *Berakhot* traktátus.
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: lásd az egyes rendeknél.

FACTSHEET: *Berakhot traktátus*

- Rend (*szeder*): *Zeraim* ('Magvak', a Misna 1. rendje)
- Traktátus *(maszekhet):* *Berakhot* ('Áldások', a renden belül az 1. traktátus)
- Fejezetek száma: 9
- Fő téma: S^{e}ma „olvasása", imák, áldások, hétköznapi és szombati liturgia.
- Tórai forrás: Deut. 6:4-9 (Sma); Deut. 8:10 (étkezés utáni áldás); más témákhoz nincs vagy csak áttételes forrás.
- Érdekesség: Egyedüli traktátus a *Zeraim* rendben, amelyhez van *gemara* a Jeruzsálemi és a Babilóniai Talmudban is.

A *Berakhot* traktátus és a zsidó liturgia

- 1-3. fejezet: *Sema* és áldásai, valamint kivételek
- 4-5. fejezet: *Amida* (= *Smone eszré* = *Tefilla* = Főimádság) szabályai
- 6. fejezet: Különböző ételfajták fogyasztása előtti áldások
- 7. fejezet: Étkezés utáni áldások
- 8. fejezet: *Kiddus* [= szombat és ünnepnapok megszentelése]
  és *havdala* [= szombat és ünnepnapok elbúcsuztatása]
- 9. fejezet: Egyéb alkalmi áldások

Mi a Misna? *(ismétlés)*

Sok lépésben fogjuk finomítani

Hagyományos rabbinikus narratíva:

- <u>Írott tan</u> *Tora se-bikhtav* תורה שבכתב
  Tóra (Mózes öt könyve): *Genezis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.*

- <u>Szóbeli tan</u> *Tora se-be-al-pe* תורה שבעל-פה
  „Használati utasítás”:
  - Tóra-értelmezési módszerek (hermeneutikai szabályok)
  - A Tórában explicit formában nem leírt további részletek
  - …

A rabbinikus zsidóság „alapdogmája”: *Mózes mindkettőt egyformán megkapta a Sínai-hegyi kinyilatkoztatás során*

Mi a Misna?

Sok lépésben fogjuk finomítani

- A Tóra kanonizálása (kb. a perzsa korban).
  Héber Biblia kanonizálása (kb. az i.sz. 1. sz. végén, 2. sz. elején).
- Kanonizálás = lezárás?

NEM!

- Elindul az értelmezés (interpretáció, exegézis)
  - ❑ Mit jelent adott kifejezés?
  - ❑ Pontosan mire vagy kire vonatkozik,
    hogyan és mikor kell alkalmazni adott törvényt?
  - ❑ …

Deuteronomium 6:4-9

4. Halld Izráel: az Úr, a mi Istenünk, egy Úr!

5. Szeressed az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes erődből.

6. És ez ígék, amelyeket e mai napon parancsolok néked, legyenek a szívedben.

7. És gyakoroljad ezekben a te fiaidat, és **szólj ezekről, mikor a te házadban ülsz, vagy mikor úton jársz, és mikor lefekszel, és mikor felkelsz.**

8. És kössed azokat a kezedre jegyül, és legyenek homlokkötőül a szemeid közt.

9. És írd fel azokat a te házadnak ajtófeleire, és a te kapuidra.

Milyen kérdések merülnek fel Deut. 6:4-9-cel kapcsolatban?

A hallgatók kérdései és válaszai…

Milyen kérdések merülnek fel Deut. 6:4-9-cel kapcsolatban?

A rabbik kérdései és válaszai:

- Deut. 6:7-ben „szólj ezekről” = mondjad el (olvasd el) Deut. 6:4–9-et.
- Méghozzá naponta kétszer: „amikor lefekszel” = este
  és „amikor felkelsz” = reggel.
- A rabbinikus hagyomány szerint
  ez Deut. 6:7 helyes értelmezése, amit Mózes kapott a Sínai-hegyen.
- További kérdések: lásd Misna *Berakhot* 1. fejezet.

Misna *Berakhot* 1:1

Uri Asaf fordítása (2015)
http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul

Mikor mondják az esti *smát*? Rabbi Eliezer szerint, akkortól, ahogy a *kohánim* bemennek, hogy egyenek az adományból, az [éj] első harmadjának végéig. Bölcseink szerint éjfélig. Rábán Gámliel azt mondja: Amíg hajnalodni kezd. Egyszer történt, hogy a fiai [későn] tértek meg az ivóból és azt mondták apjuknak: Még nem mondtunk *smát*. Azt mondta nekik: Még hajnal előtt kötelesek vagytok mondani. De nem csak ez, hanem minden olyan parancsolat, amely a bölcsek szerint „éjfélig” kötelező, az első hajnali fénysugár megjelenéséig teljesítendő. Az [áldozat] zsírjának és belső részeinek elégetése teljesítendő az első hajnali fénysugárig. Azok [az áldozatok], melyek húsát aznap kell elfogyasztani, elégetésük hajnalig kötelező. Ha így van, [hogy hajnalig halasztható] miért mondták a bölcsek, hogy „éjfélig”? Hogy távol tartsák az embert a vétektől.

Misna *Berakhot* 1:1

Uri Asaf fordítása (2015)
http://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul

K: Mikor mondják az esti *smát*? **V:** Rabbi Eliezer szerint, akkortól, ahogy a *kohánim* bemennek, hogy egyenek az adományból, az [éj] első harmadjának végéig. Bölcseink szerint éjfélig. Rábán Gámliel azt mondja: Amíg hajnalodni kezd.

Egyszer történt, hogy a fiai [későn] tértek meg az ivóból és azt mondták apjuknak: Még nem mondtunk *smát*. Azt mondta nekik: Még hajnal előtt kötelesek vagytok mondani.

De nem csak ez, hanem minden olyan parancsolat, amely a bölcsek szerint „éjfélig” kötelező, az első hajnali fénysugár megjelenéséig teljesítendő. Az [áldozat] zsírjának és belső részeinek elégetése teljesítendő az első hajnali fénysugárig. Azok [az áldozatok], melyek húsát aznap kell elfogyasztani, elégetésük hajnalig kötelező. Ha így van, [hogy hajnalig halasztható] miért mondták a bölcsek, hogy „éjfélig”? **Hogy távol tartsák az embert a vétektől.**

Misna *Berakhot* 1:1

Megfigyelendő:

- Halákhikus kérdés és az arra adott válasz *(valamint másra adott válasz)*
- Egymástól eltérő válaszok — mi ezen válaszok viszonya?
  - Eltérő hagyományt kapott a mesterétől?
  - A bibliai szöveget vagy a korábbi rabbinikus forrásokat másként értelmezi?
  - Eltérő logikai következtetéseket használ?
- Halákha és aggáda viszonya
- (*le-ka-tḥila* és *be-di-avad)*
- Tórai törvény és rabbinikus rendelet

mi-de-orajta
מדאורייתא

mi-de-rabbanan
מדרבנן

Avot 1,1: „(…) a Nagy Gyülekezet férfiai (…) három dolgot mondtak: (…) építsetek **kerítést** (védfalat) **a Tórának**!”

Következő órákra

Ki héberül. Ki fordításban.

- Háttér (ismétlés):
  - Fonrobert and Jaffee (eds., 2007, pp. xiii–xx, pp. 1–9; pdf a honlapon)
  - Stemberger (2001, pp. 62–74; pdf a honlapon)

- Eheti szövegolvasásra:

  Misna *Berakhot* 1. fejezet

- Következő heti előadásra (*Pea* traktátus):

  Biblia *Lev. (= 3Mózes)* 19

Viszlát következő alkalommal!